

10 jaar BoerenNatuur

10 jaar collectief agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Collectief agrarisch natuur- en landschapsbeheer door agrarische natuurverenigingen heeft zich in de korte tijd van haar bestaan snel ontwikkeld. De oprichting van BoerenNatuur in 2011 markeert een belangrijke fase in die ontwikkeling en is van invloed geweest op het vervolg. In deze brochure schetsen wij de korte geschiedenis van het collectieve agrarische natuur- en landschapsbeheer en verduidelijken de rol die BoerenNatuur hierin speelt.

Naar een professionele gebiedsgerichte aanpak

Van perceel naar gebied

De instandhouding van het gevarieerde Nederlandse cultuurlandschap en zijn betekenis voor de biodiversiteit vraagt om een actieve beheerinspanning van eigenaren en beheerders. De overheid sloot voor dit doel aanvankelijk beheercontracten met individuele agrariërs voor losse percelen. Gaandeweg werd echter duidelijk dat voor een effectief beheer van natuur en landschap een meer gebiedsgerichte aanpak noodzakelijk is. Ongeveer 10 jaar geleden werd dit idee opgepakt door agrarische natuurverenigingen (ANV's). Zij richtten het beheer op complete biotopen en landschappen. Daarmee was het collectieve agrarische natuur- en landschapsbeheer geboren. In de gebiedsaanpak werken ANV's samen met beheerders van natuurterreinen en met andere organisaties. Deze samenwerking wordt nu veelvuldig toegepast in het weidevogelbeheer. De voordelen van de gebiedsaanpak leidden er in 2009 toe dat deze aanpak is opgenomen in het nieuwe Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL). De gebiedsaanpak is vooral van betekenis voor weidevogels, akkervogels, de opvang van overwinterende ganzen en het beheer van kleinschalige ontginningslandschappen.

Van individuele ondernemer naar gekwalificeerde vereniging

Agrarische ondernemers vervullen een sleutelrol in het behoud van het Nederlandse cultuurlandschap. De boer als natuurbeheerder heeft echter ook zijn beperkingen. Zijn zorg voor natuur en landschap is op zijn best een belangrijke bijzaak. ANV's voegen de noodzakelijke professionaliteit en continuïteit toe aan de betrokkenheid en het idealisme van het individu. De ANV's hebben zich de laatste jaren snel ontwikkeld tot gekwalificeerde beheerorganisaties. Zij opereren steeds meer planmatig voor complete landschappen en biotopen en werken samen met andere beheerders. Deze aanpak wordt geborgd met een certificeringssysteem. De ANV's worden in deze ontwikkeling ondersteund door hun koepels, waaronder BoerenNatuur. De koepels vervullen de rol van interne kwaliteitsbewaker voor collectief agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Veelbelovende resultaten

Collectief agrarisch natuur- en landschapsbeheer is nog jong. De gebiedsaanpak door ANV's wordt pas ca. 10 jaar op een schaal van enige betekenis toegepast. De aanpak vereist een goede organisatie. ANV's moeten een groot aantal ondernemers, die in het algemeen individueel zijn ingesteld, gebiedsgericht laten samenwerken. Tegen deze achtergrond boeken de ANV's veelbelovende resultaten. Hiernaast worden enkele van deze resultaten uitgelicht.

Het resultaat telt

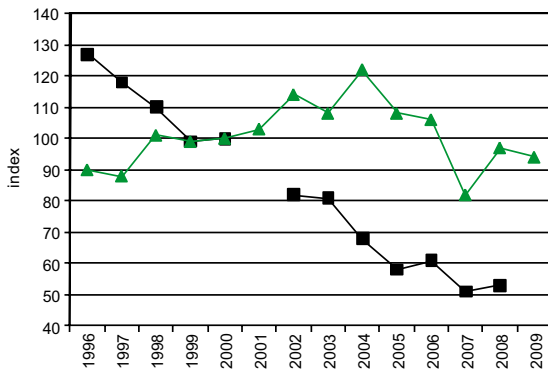
Weidevogels

BoerenNatuur begeleidt al bijna 10 jaar een eerste groep van ANV's met het collectieve weidevogelbeheer. Zij heeft de resultaten van deze ANV's geregistreerd en gepubliceerd. Deze dataset geeft een goed beeld van de effectiviteit van de gebiedsaanpak van weidevogelbeheer, het weidevogel mozaïekbeheer. Dat resultaat is positief. In de tabel worden de resultaten weergegeven. Het effect van de kwaliteitsimpuls van SNL vanaf 2010 komt nog niet in de cijfers tot uitdrukking. Aangenomen mag worden dat deze kwaliteitsimpuls het positieve effect verder versterkt. De trends zijn weergegeven met behulp van geïndexeerde dichtheden. In 2000 is het mozaïekbeheer gestart. Daarom is 2000 op 100 gesteld. In de reeks van het WMF ontbreken 2001 vanwege de MKZ-crisis en 2009 omdat die index nog niet beschikbaar is.

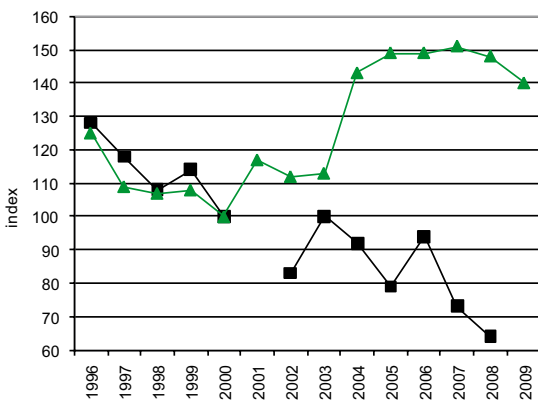
Landschapsbeheer

10 jaar geleden zijn zes ANV's in de Friese Wouden overgegaan tot een grootschalige aanpak van het beheer van het "woudenschap", een kleinschalig ontginningslandschap met elzensingels, houtwallen, poelen, pingo's, kleine natuurterreintjes enz. Het beheer van dit nog opvallend gave cultuurlandschap is verspreid over bijna 1.000 eigenaren en beheerders. Voor het behoud van dit landschap is een gecoördineerde aanpak een absolute voorwaarde. De zes ANV's, die nu samenwerken in de vereniging "De Noardlike Fryske Wâlden", zijn er in geslaagd om in korte tijd voor de meeste eigenaren en beheerders beheerscontracten af te sluiten. Hiermee is dit unieke landschap voor langere tijd veiliggesteld. Voor het aangrenzende gelijkwaardige landschap van het Groninger Zuidelijk Westerkwartier wordt door de ANV's in dit gebied een vergelijkbare aanpak voorgestaan.

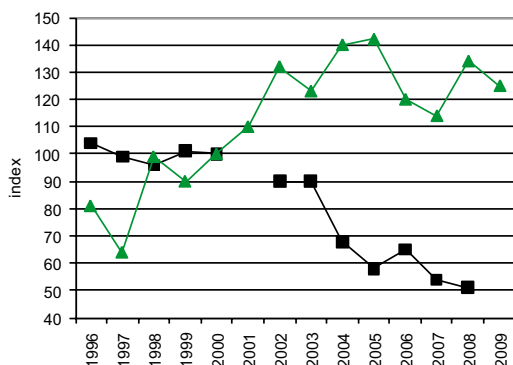
Grutto

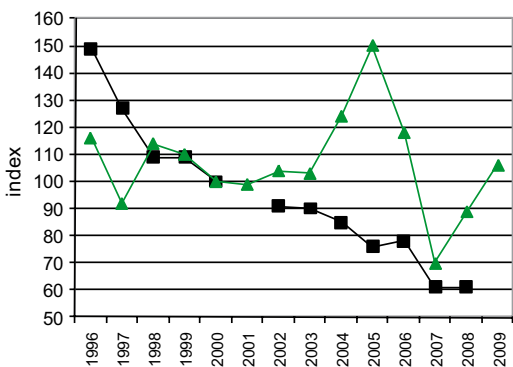
Kievit

Tureluur

Scholekster

■ weidevogelmeetnet Fryslân ▲ mozaïekbeheer Noord-Nederland

De tabel geeft de trends van Kievit, Grutto, Tureluur en Scholekster bij het weidevogelmozaïekbeheer Noord-Nederland, vergeleken met die in Fryslân voor de periode 1996-2009.

(Bron: Altenburg&Wymenga en WMF - F. Nijland).

Een sluitend netwerk van ANV's

Ganzenopvang

Nederland is door zijn ligging en gesteldheid een ideaal land voor de overwintering van grote groepen in Noord-Europa broedende ganzen. Vanaf 1996 experimenteren wij met het instellen van foerageergebieden voor deze ganzen. In deze gebieden worden de ganzen niet bejaagd en wordt het voedselaanbod geoptimaliseerd. De boeren zijn verzekerd van een toereikende vergoeding. De aanpak slaagt alleen als alle grondgebruikers in uitgestrekte foerageergebieden meedoen. De ANV's zijn er in geslaagd om dit te bereiken. Er is sprake van een uitzonderlijk hoge deelname van boeren aan de regeling voor de ganzenfoerageergebieden. Coördinatie door ANV's is daarbij cruciaal.

Akkervogels

De jongste vorm van collectief agrarisch natuurbeheer is akkervogelbeheer. Het is ook voor akkervogels van belang dat beheermaatregelen geconcentreerd en in geschikte gebieden worden aangeboden. Vooral in Groningen en Drenthe zijn ANV's er in enkele jaren in geslaagd om met de beheerpakketten uit SNL voor akkervogels beheeremozaïeken van formaat en kwaliteit te realiseren. Het succes van deze aanpak blijkt uit het feit dat recent de Grauwe Gors is teruggekeerd als broedvogel in Nederland.

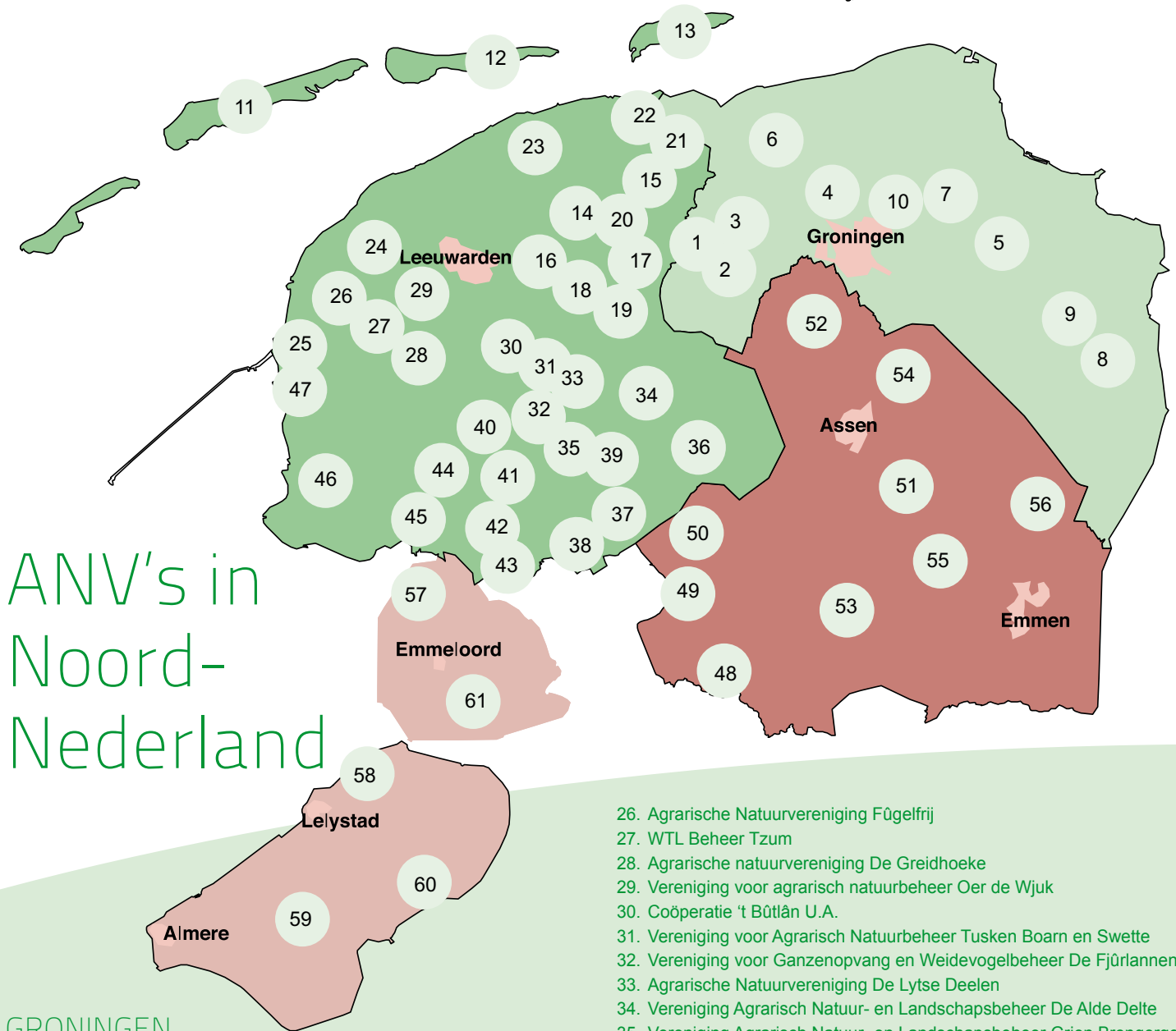
Agrarische Natuurverenigingen (ANV's)

In 1992 werden de eerste ANV's in Noord-Nederland opgericht. Andere ANV's volgden al snel hun voorbeeld. In 2000 telde Noord-Nederland ruim 20 ANV's. De collectieve aanpak door de ANV's werd de nieuwe norm voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. De ANV's bundelden hun kracht en kennis in regionale koepels. Dat leidde in 2001 tot de oprichting van Vereniging BoerenNatuur. Mede onder druk van de koepels werden in het overheidsbeleid stimulansen ingebouwd voor de ANV's. Hierdoor kwam de oprichting van ANV's in een stroomversnelling. In Noord-Nederland groeide het aantal ANV's in ruim 10 jaar tijd van 20 naar ruim 60. De oppervlakte collectief beheer in Noord-Nederland groeide in die periode naar ca. 100.000 ha. In 2011 is de laatste fase aangebroken van de opbouw van een netwerk van ANV's dat het werkgebied van BoerenNatuur volledig bedekt. ANV's ontlenen hun bestaansrecht aan de betrokkenheid bij hun eigen streek. Zij voegen lokaal draagvlak en maatwerk toe aan generiek beleid. Zij zoeken een goede balans tussen die betrokkenheid en een effectieve en professionele organisatie van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Om dit proces te doen slagen is ondersteuning door BoerenNatuur van belang.

Opschaling en professionalisering

Collectief agrarisch natuur- en landschapsbeheer groeide aanvankelijk vooral snel in oppervlakte en aantal deelnemers. De kwaliteit en effectiviteit bleven daarbij achter. Daar kwam verandering in met SNL in 2010. SNL stelt kwaliteitseisen aan het collectieve beheer en bevat een certificeringssysteem voor ANV's. Daarmee is een nieuwe fase in de ontwikkeling van ANV's aangebroken. SNL stelt bovendien hoge eisen aan de organisatiekracht van ANV's. Daar komt de mogelijk grotere rol van ANV's in de uitvoering van het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) bij. Deze prikkels en signalen hebben een beweging in gang gezet naar opschaling en professionalisering van ANV's. Grotere, goed georganiseerde, ANV's kunnen de uitdagingen van SNL en GLB beter aan. In het werkgebied van BoerenNatuur zijn hier al diverse voorbeelden van. BoerenNatuur begeleidt de ANV's in dit proces. De komst van het nieuwe GLB prikkelt ook tot oprichting van nieuwe ANV's. Zo is het aantal ANV's in Flevoland in ruim een jaar tijd verdubbeld.

ANV's in Noord-Nederland

GRONINGEN

1. Natuur en milieuvereniging De Eendracht
2. Vereniging Boer&Natuur Zuidelijk Westerkwartier
3. Stichting Dotterbloem
4. Vereniging voor duurzame landbouw Stad en Ommeland
5. Agrarisch natuur- en landschapsbeheer Slochteren
6. Wierde & Dijk, vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer Noord-Groningen
7. Vereniging Meervogel
8. Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen
9. Stichting Particulier Natuurbeheer Oost-Groningen
10. Vereniging voor agrarisch natuurbeheer Ons Belang

FRIESLAND

11. Vereniging Agrarisch Belang Terschelling
12. Vereniging agrarisch natuurbeheer en ganzenopvang Ameland
13. Vereniging Boerenbelang Schiermonnikoog
14. Vereniging Agrarisch Landschapsbeheer Dantumadeel
15. Vereniging It Kollumer Grien
16. Beheerscoöperatie Wâld en Finnen u.a.
17. Vereniging voor Agrarisch, Natuur en Landschapsbeheer in Achtkarspelen
18. Vereniging Eastermar's Lânsdowe
19. Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Smelne's Singellân
20. Vereniging De Noardlike Fryske Wâlden
21. Stichting Skalsumer Natuurbeheer
22. Vereniging Guozzekrite
23. Agrarische Natuurvereniging Om 'e Koaien
24. Agrarische natuurvereniging Menatura
25. Agrarische natuurvereniging Gooiumpolder

26. Agrarische Natuurvereniging Fûgelfrij
27. WTL Beheer Tzum
28. Agrarische natuurvereniging De Greidhoeke
29. Vereniging voor agrarisch natuurbeheer Oer de Wjuk
30. Coöperatie 't Bûtlân U.A.
31. Vereniging voor Agrarisch Natuurbeheer Tusken Boarn en Swette
32. Vereniging voor Ganzenopvang en Weidevogelbeheer De Fjûrlannen
33. Agrarische Natuurvereniging De Lytse Deelen
34. Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer De Alde Delte
35. Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Grien Brongergea
36. Agrarische Natuur- en Milieuvereniging Gagelvenne
37. Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer De Tjongervallei
38. Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Weststellingwerf
39. Vereniging ELAN
40. Vereniging voor Agrarisch Natuurbeheer Tusken Skarren en Marren
41. Agrarische Natuurvereniging De Oustertrijegeaen e.o.
42. Vereniging voor Agrarisch Natuurbeheer Tusken Tsjûkemar en Tsjonger
43. Vereniging voor Agrarisch Natuurbeheer Tusken Mar en 't Reit
44. Agrarische Natuurvereniging Tusken Sleatergat en Wellesleat e.o.
45. Agrarische natuurvereniging Tusken Marren en Fearten
46. Agrarische natuurvereniging De Súdwesthoeke
47. Agrarische natuurvereniging Kuststripe

DRENTE

48. Milieusamenwerkingsverband 't Riestlaand
49. Stichting Boermarke Wapserveen
50. Vereniging 't Maolaand
51. Vereniging Meander
52. Agrarische natuurvereniging Noordenveld
53. Agrarische Natuurvereniging Broekstreek
54. Coöperatie Drentsche mAat
55. Vereniging de Wisper Wulp
56. Stichting Boeren met Uitzicht

FLEVOLAND

57. Agrarische Natuurvereniging De Kop van de NOP
58. Natuur- en milieucoöperatie Rivierduingebied
59. Agrarische natuurvereniging Akkerwaard
60. Agrarische natuurvereniging Rondom het Greppelveld
61. Agrarische Natuurvereniging Schokkerambacht

BoerenNatuur

Een vereniging van ANV's

In 2001 passeerde het aantal ANV's in Groningen, Friesland, Drenthe en Flevoland de 20. In oktober van dat jaar richtten 22 ANV's een eigen federatie op: Vereniging BoerenNatuur. De oprichting van BoerenNatuur markeert het moment dat de collectieve aanpak van agrarisch natuur- en landschapsbeheer door ANV's in een stroomversnelling kwam en brede erkenning kreeg.

BoerenNatuur als partner in beleid

BoerenNatuur spant zich permanent in om beleid en regelgeving bij te schaven, zodat deze doelmatig blijft en gebruiksvriendelijk voor agrariërs en ANV's. BoerenNatuur is op zowel landelijk als provinciaal niveau een vaste overleg-partner van de overheid. Zij adviseert over de ontwikkeling en uitvoering van de regelgeving. Deze inzet heeft er mede toe geleid dat de deelname aan de regelingen sterk is gegroeid en op een hoog niveau ligt.

BoerenNatuur als stimulator, kwaliteitsbewaker en hulp

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer heeft alleen toekomst bij voldoende resultaat. Dat resultaat is afhankelijk van een effectieve aanpak door goed georganiseerde en gekwalificeerde ANV's. BoerenNatuur begeleidt en ondersteunt de ANV's hierin. Zij stimuleert kennisuitwisseling, organiseert opleidingen en excursies, initieert voorbeeldprojecten, ontwikkelt hulpmiddelen voor de uitvoering en geeft organisatieadvies aan de aangesloten ANV's.

Een kleine flexibele organisatie met een hoge organisatiegraad

BoerenNatuur is een vereniging van ANV's. De ANV's bepalen het beleid. Om de verbondenheid met de ANV's sterk te houden, heeft BoerenNatuur het zwaartepunt van haar activiteiten op provinciaal niveau neergelegd in Provinciale Ledenoverleggen. De rol van BoerenNatuur is een afgeleide van de activiteiten van de ANV's. Zij moet snel kunnen inspelen op de veranderende uitdagingen waarvoor de ANV's zich geplaatst zien, zoals recent de opschaling en toenemende zelfstandigheid van ANV's. Dat vereist een flexibele organisatie, die de ontwikkelingen snel kan vertalen in haar programma's. Zij maakt hierbij veel gebruik van actuele externe expertise. BoerenNatuur is zo voortdurend op zoek naar de toegevoegde waarde die zij als koepelorganisatie voor de ANV's heeft. In de 10 jaar van haar bestaan is zij daar goed in geslaagd, het ledental is namelijk gegroeid van 22 naar ruim 60 ANV's. Tot op de dag van vandaag zijn, op een enkele na, alle ANV's in Noord-Nederland lid van de Vereniging, die daarmee kan bogen op een stevig draagvlak.

Postbus 186, 9200 AD Drachten

T 0512 - 30 50 50

info@boerennatuur.nl

www.boerennatuur.nl

© BoerenNatuur - september 2011

